

O-ST 032

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดมุกดาหาร

Sericulture State and Extension Needs of Farmers in Mukdahan Province

คารมณ จันทรแก้ว (Kharom Chunkao)¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)²

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalermsak Toomhirun)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (3) ปัญหาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (4) ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในจังหวัดมุกดาหาร ทั้งหมด 212 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 139 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.99 ปี และร้อยละ 46.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.53 คน มีจำนวนแรงงานด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 2.30 คน มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 112,179.86 บาท มีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเฉลี่ยต่อปี 65,019.42 บาท มีค่าใช้จ่ายในการผลิตหม่อนเฉลี่ยต่อไร่ 8,717.05 บาท มีประสบการณ์ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 11.86 ปี 2) เกษตรกรร้อยละ 47.5 มีลักษณะดินที่ใช้ในการปลูกหม่อนเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่สภาพพื้นที่ปลูกหม่อนเป็นที่ดอน ร้อยละ 68.3 ปลูกหม่อนพันธุ์สกลนคร ร้อยละ 53.2 ใช้ระยะปลูก 1.5 เมตร x 0.75 เมตร มีการให้น้ำแปลงหม่อนประมาณครึ่งหนึ่ง ส่วนใหญ่จะปฏิบัติในการปลูกหม่อนตามหลักวิชาการ ร้อยละ 66.2 มีรูปแบบการเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม ร้อยละ 82.0 มีลักษณะโรงเรือนเลี้ยงไหมเป็นเอกเทศ การเลี้ยงไหมแบบครัวเรือนมีจำนวนรุ่นการเลี้ยงไหม เฉลี่ย 5.21 รุ่นต่อปี ผลผลิตรังไหมเฉลี่ย 10.26 กิโลกรัมต่อแผ่น ผลผลิตเส้นไหมเฉลี่ย 1.01 กิโลกรัมต่อแผ่น ส่วนการเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม มีจำนวนรุ่นการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 8.78 รุ่นต่อปี ผลผลิตรังไหม เฉลี่ย 46.05 กิโลกรัมต่อกล่อง และส่วนใหญ่จะปฏิบัติในการเลี้ยงไหมตามหลักวิชาการ 3) ปัญหาของเกษตรกรด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ระดับมาก ได้แก่ ขาดแคลนแหล่งน้ำในการปลูกหม่อน เงินทุนการปลูกหม่อนไม่เพียงพอ และเงินทุนสำหรับการสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ 4) เกษตรกรมีระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมในภาพรวมดังนี้ แบบกลุ่มที่ระดับมาก แบบมวลชนที่ระดับมาก และแบบรายบุคคลที่ระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในประเด็นต่างๆ ดังนี้ มีระดับความต้องการในภาพรวมด้านปัจจัยการผลิตที่ระดับมากที่สุด ด้านการตลาดที่ระดับมาก ด้านหลักสูตรในการฝึกอบรมที่ระดับมาก ด้านแหล่งเรียนรู้ที่ระดับมาก และด้านสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่ระดับปานกลาง

คำสำคัญ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ความต้องการ จังหวัดมุกดาหาร

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

kharom47@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this study were to study (1) social and economic fundamental state of farmers in Mukdahan Province; (2) their state of sericulture; (3) their problems with sericulture production; and (4) their extension needs of sericulture production. The population in this study was 212 farmers who had produced sericulture in Mukdahan Province. Taro Yamane method was used to focus groups which were 139 samples. by using simple random sampling methodology. The data were collected by interviewing these studied farmers using structured interview form. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, and standard deviation. The findings of this study were as follows: 1) most of the studied farmers were female. Their average age was 50.99 years. 46.8% of them were educated at lower primary level. Their average number of household member and household labor were 4.53 persons and 2.30 persons respectively. Their average income deriving from their agricultural sectors and sericulture production was 112,179.86 baht/year and 65,019.42 baht/year respectively. Their average cost of sericulture production was 8,717.05 baht/rai. The average period of their experience of sericulture production was 11.86 years. 2) the soil characteristics of 47.5% of the studied farmers for planting mulberry trees were loose and sandy. They mostly planted their mulberry trees for producing sericulture on upland. 68.3% of them planted their mulberry trees in Sakon Nakhon tribe. 53.2% of them planted their mulberry trees at 1.5x0.75 meters apart, then water would have been supplied to about a half of their mulberry tree plots. The studied farmers mostly planted their mulberry trees adhering to academic principle. 66.2% of them produced their sericulture in the form of industrial sericulture. 82.0% of them separated their sericulture to be produced in their household barn individually. The average number of generation of their sericulture was 5.21 generations /year. The average quantity of their silk nests and silk threads were 10.26 kg/sheet and 1.01 kg/sheet respectively. Considering their industrial sericulture, the average number of generation was 8.78 generations /year, the average quantity of their silk nests was 46.05 kg/box, and they mostly produced their sericulture adhering to academic principle. 3) Their problems with their sericulture production at high level were the insufficiency of water sources and capital. They had not enough money to build their barns. And 4) on the whole, the level method of their extension needs as the following. in group was at high level, in mass was at high level, and individually was at medium level, their extension needs as the following, of production factors were at the highest level, of marketing were at high level, of training course curriculum were at high level, of knowledge sources were at high level, and of public relations were at medium level.

Keywords: Sericulture, Needs, Mukdahan Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของโลก มีการสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นมานานเมื่อประมาณ 4,700 ปี มาแล้ว โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นชาติแรกที่น่าเส้นใยไหมมาทอผ้า และส่งไปขายต่างประเทศเป็นเวลานานกว่า 1,000 ปี การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจึงมีการแพร่กระจายจากจีนไปยังเกาหลี และอีก 300 ปี ได้แพร่กระจายจากเกาหลีไปสู่ญี่ปุ่น ช่วงคริสตศตวรรษที่ 16 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้แพร่กระจายไปสู่สาธารณรัฐอินเดีย และประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน ได้แก่ พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา และไทย ต่อจากนั้นได้แพร่กระจายไปสู่ประเทศอินโดนีเซีย (กรมหม่อนไหม, 2557, น. 6) ประเทศจีนเป็นผู้ผลิตไหมดิบรายใหญ่ของโลก (ร้อยละ 80) ในขณะที่ประเทศไทยมีส่วนส่วนการผลิตไหมดิบเพียงร้อยละ 0.5 ของการผลิตไหมโลกเท่านั้น การส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ในตลาดโลก มีมูลค่า 4,543 ล้านดอลลาร์ ประเทศที่มีการส่งออกสูงที่สุด ได้แก่ ประเทศจีน รองลงมา คือ อิตาลี ฝรั่งเศส และฮ่องกง ซึ่งมีสัดส่วนในการครองตลาดร้อยละ 80 ในขณะที่ประเทศไทยมีส่วนแบ่งตลาดส่งออกในตลาดโลกเพียงร้อยละ 0.3 เท่านั้น สำหรับประเทศไทยที่เป็นตลาดนำเข้าที่ใหญ่ที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละ 32 การส่งออกสินค้าไหมของอาเซียนมีมูลค่า 99 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีเวียดนามเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียน รองลงมา คือ ไทย มีมูลค่าการส่งออกสินค้าไหม 18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตไหมไทยและผลิตภัณฑ์ไหมไทยที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของโลก เพราะเอกลักษณ์ของผ้าไหมไทยแตกต่างจากผ้าไหมประเทศอื่น แต่ประเทศไทยยังนำเข้าเส้นไหมจากต่างประเทศในปริมาณมาก นอกจากนี้ต้นทุนการผลิตของประเทศไทยค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจีนและอินเดีย รวมถึงประสิทธิภาพการผลิตยังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควร จึงทำให้ตลาดส่งออกไหมถึงจุดอิ่มตัว ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2555 ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบ เห็นได้จากการเปรียบเทียบในการส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมไปยังตลาดโลกมีแนวโน้มลดลง (ศิริพร บุญชู และสิทธิ ภูมิวัฒน์, 2557, น. 87-94) ปัจจุบันประเทศไทยได้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านหม่อนไหมทั้งระบบ คือ กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ รวม 21 ศูนย์ เพื่อส่งเสริมอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ครอบคลุมให้กับเกษตรกร ส่วนมากเกษตรกรที่มีอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันพื้นที่ปลูกหม่อนและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมลดลง เนื่องจากราคาที่ขายได้ไม่คุ้มกับราคาต้นทุน โรงงานสาวไหม ยุบตัวลง หรือย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ เพราะมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า เช่น ปัจจัยการผลิต วัตถุดิบ แรงงาน จังหวัดมุกดาหารเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าไหมมีความผูกพันกับวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม จากการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น เกษตรกรที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุ ใช้เวลารอจากการทำไร่ ทำนา เป็นอาชีพเสริมรายได้ จำนวนเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมลดลง เกษตรกรไม่ให้ความสนใจในอาชีพนี้ จากการที่หน่วยงานราชการต่างๆ ได้ให้ความสำคัญต่ออาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ได้มีการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว และเพื่อให้การส่งเสริมมีความสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง ดังนั้นการวิจัยเรื่องสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดมุกดาหาร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6 The 6th STOU National Research Conference

เพื่อเป็นแนวทางเพื่อประกอบการวางแผนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สำหรับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
นักวิชาการเกษตร และเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและ
ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดมุกดาหาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในจังหวัด
มุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
3. เพื่อศึกษาปัญหาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 212 คน
การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane, 1973) โดยยอมให้มีความ
คลาดเคลื่อนร้อยละ 0.5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 139 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์
แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและ
สังคม ปัจจัยด้านการสนับสนุน 2 สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 3 ปัญหาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 4 ความต้องการการ
ส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผลการทดสอบความ
เชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือได้ค่าแอลฟา เท่ากับ 0.830 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมี
โครงสร้าง ลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (closed-ended questions) เป็นข้อคำถามที่ต้องการตาม
วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตนเอง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
สำเร็จรูป โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย
50.99 ปี และร้อยละ 46.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.53 คน
มีจำนวนแรงงานด้านการการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 2.30 คน มีขนาดพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 4.61 ไร่ มีขนาด
โรงเรือนเลี้ยงไหมเฉลี่ย 63.17 ตารางเมตร การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร โดยเกษตรกรมีการถือครองพื้นที่ทำ
การเกษตร เป็นของตนเอง เฉลี่ย 11.97 ไร่ เช่า เฉลี่ย 6.93 ไร่ ทำฟรี เฉลี่ย 4.08 ไร่ มีรายได้นอกภาคการเกษตร
เฉลี่ยต่อปี 30,089.86 บาท มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 112,179.86 บาท มีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
เฉลี่ยต่อปี 65,019.42 บาท โดยมีรายได้จากการขายกิ่งพันธุ์ เฉลี่ย 3,750.00 บาท รายได้จากการขายใบหม่อน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เฉลี่ย 3,000.00 บาท รายได้จากการขายรังไหม เฉลี่ย 89,261.86 บาท รายได้จากการขายเส้นไหม เฉลี่ย 6,724.49 บาท และรายได้จากการขายดักแด้ เฉลี่ย 675.00 บาท มีค่าใช้จ่ายในการผลิตหม่อนเฉลี่ยต่อไร่ 8,717.05 บาท โดยมีค่าเตรียมดิน เฉลี่ย 695.25 บาท ค่าพันธุ์หม่อน เฉลี่ย 2,023.74 บาท ค่าปุ๋ยคอก เฉลี่ย 1,148.13 บาท ค่าปุ๋ยเคมี เฉลี่ย 1,162.23 บาท ค่าปุ๋ยชีวภาพ เฉลี่ย 656.25 บาท ค่าวัสดุปรับปรุงดิน เฉลี่ย 451.39 บาท ค่าสารกำจัดวัชพืช เฉลี่ย 211.84 บาท ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เฉลี่ย 608.59 บาท ค่าจ้างปลูกหม่อน เฉลี่ย 726.97 บาท ค่าแรงในการให้น้ำ เฉลี่ย 1,045.07 บาท ค่าแรงในการกำจัดวัชพืช เฉลี่ย 550.00 บาท ค่าแรงในการให้ปุ๋ย เฉลี่ย 397.84 บาท ค่าแรงในการกำจัดศัตรูพืช เฉลี่ย 451.91 บาท และค่าแรงในการตัดแต่งต้นหม่อน เฉลี่ย 502.88 บาท แหล่งเงินทุนของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมากกว่าครึ่งหนึ่งมีแหล่งเงินทุนจากตนเองและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สถานภาพภายในชุมชนเกษตรกรหนึ่งในสี่ เป็นผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชน สถานภาพภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเกษตรกรทั้งหมดเป็นหัวหน้ากลุ่มหรือคณะกรรมการกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 10.72 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 11.86 ปี ปัจจัยด้านการสนับสนุน พบว่า ด้านหลักสูตรที่ได้รับการฝึกอบรมเกษตรกรส่วนใหญ่ เคยฝึกอบรม เนื่องจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมต้องปฏิบัติตามหลักวิชาการ ด้านการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่าเกษตรกรทั้งหมด ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งพบว่าเกษตรกรทั้งหมด ได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไหม เนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรมจะการรับไขไหมหรือไหมวัยอ่อน พันธุ์ถูกผสมต่างประเทศจากบริษัท ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงไหมแบบครัวเรือนจะมีการรับไขไหมจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร

2. สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การปลูกหม่อน เกษตรกรร้อยละ 47.5 มีลักษณะดินที่ใช้ในการปลูกหม่อนเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนใหญ่สภาพพื้นที่ปลูกหม่อนเป็นที่ดอน ร้อยละ 68.3 ปลูกหม่อนพันธุ์สกลนคร ร้อยละ 53.2 ใช้ระยะปลูกระยะแถว 1.5 เมตร ระยะต้น 0.75 เมตร เกษตรกรมีการให้น้ำแปลงหม่อนประมาณครึ่งหนึ่ง โดยให้แบบสปริงเกอร์ ระบายน้ำเข้าร่อง และระบบน้ำหยด แหล่งปลูกพบว่า แหล่งปลูกของเกษตรกรมีสภาพพื้นที่ปลูกหม่อนเป็นพื้นที่น้ำไม่ท่วมขัง ไม่ควรลาดเอียงเกิน 30 เปอร์เซ็นต์ ห่างไกลจากมลพิษในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 95.7) รองลงมาคือ ลักษณะดินมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถระบายน้ำได้ดี ความเป็นกรดต่างของดินระหว่าง 5.5-6.5 ในระดับมาก (ร้อยละ 89.2) และแหล่งน้ำมีเพียงพอสำหรับแปลงหม่อน ในระดับน้อยที่สุด (ร้อยละ 51.1) การปลูกพบว่า จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด ทุกประเด็น คือ กิ่งพันธุ์อายุ 6-10 เดือน ปลอดโรค ตัดเป็นท่อน 4-5 ตาต่อท่อน ยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร (ร้อยละ 99.3) รองลงมา ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ไถลึก 30-40 เซนติเมตร (ร้อยละ 98.6) และตากดิน 5-7 วันแล้วไถพรวนและปรับสภาพพื้นที่ (ร้อยละ 95.0) การดูแลรักษาพบว่า จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ การตัดแต่งหม่อน ในปีแรกหม่อนต้องมีอายุอย่างน้อย 6 เดือน ในปีี่ 2 เป็นต้นไป ให้มีการตัดแต่งปีละ 2 ครั้ง (ร้อยละ 99.3) และกำจัดวัชพืช ปลูกพืชคลุมดินหรือใช้วัสดุคลุมดิน ใช้สารกำจัดวัชพืช สูตร พด. 5 ของกรมพัฒนาที่ดิน หากไม่สามารถกำจัดได้ควรใช้สารเคมี หลังจากการตัดแต่งหม่อน (ร้อยละ 96.4) จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ปรับสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินโดยการหว่านปูนขาวหรือโดโลไมท์ในอัตรา 150-200 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี หลังการตัดแต่ง (ร้อยละ 75.5) และรักษาความชื้นในดิน ควรให้น้ำให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เหมาะสมกับสภาพและชนิดของดิน คลุมด้วยวัสดุคลุมดิน เช่น ฟางข้าว เศษวัชพืช (ร้อยละ 74.1) จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ใส่ปุ๋ยคอกอย่างน้อย 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ หลังการตัดต่า (ร้อยละ 66.9) และจำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด 1 ประเด็น คือ ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16-8-8 ในอัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ โดยแบ่งใส่ 2 ครั้งหลังการตัดแต่งแล้วพรวนกลบ (ร้อยละ 59.7) โรคและแมลงศัตรูหม่อน พบว่าจำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ เกษตรกรทั้งหมดมีการป้องกันโรคและแมลงศัตรูหม่อน

การเลี้ยงไหม เกษตรกรร้อยละ 66.2 มีรูปแบบการเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม และร้อยละ 33.8 มีรูปแบบการเลี้ยงไหมแบบครัวเรือน ส่วนใหญ่ลักษณะโรงเรือนเลี้ยงไหมเป็นเอกเทศ เกษตรกรร้อยละ 66.2 มีการเลี้ยงไหมพันธุ์จุล 6 และร้อยละ 33.8 มีการเลี้ยงไหมพันธุ์ทับทิมสยาม 06 x วนาสวรรค์ การเลี้ยงไหมแบบครัวเรือนมีจำนวนรุ่นการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 5.21 รุ่นต่อปี จำนวนการเลี้ยงไหมต่อปีเฉลี่ย 5.43 แผ่นต่อปี ผลผลิตรังไหมเฉลี่ย 10.26 กิโลกรัมต่อแผ่น ผลผลิตเส้นไหมเฉลี่ย 1.01 กิโลกรัมต่อแผ่น การเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม มีจำนวนรุ่นการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 8.78 รุ่นต่อปี จำนวนการเลี้ยงไหมต่อปีเฉลี่ย 13.27 กล่องต่อปี ผลผลิตรังไหมเฉลี่ย 46.05 กิโลกรัมต่อกล่อง สภาพโรงเลี้ยงไหม พบว่า จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ มีการถ่ายเทอากาศได้ดี ร้อยละ 100.0 สามารถป้องกันศัตรูหม่อนไหมได้ เช่นแมลงวันลาย จิ้งจก ตั๊กแตน หนอน และมด ร้อยละ 98.6 สะดวกต่อการทำความสะอาด และสามารถที่จะฉีดอบสารเคมีเพื่อฆ่าเชื้อโรค ร้อยละ 97.8 และจำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมาก 2 ประเด็น คือ ปลุกต้นไหมยืนต้นรอบๆ โรงเลี้ยงเพื่อลดความร้อนจากแสงแดด ร้อยละ 88.5 และสร้างในแนวตะวันออกและตะวันตก ร้อยละ 80.6 ปัจจัยสำคัญในการสร้างโรงเลี้ยงไหม พบว่า จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ ใช้ตาข่ายไนลอนตีเป็นผนังถึงระดับเพดานห้อง ร้อยละ 94.2 และหลังคาควรเลือกวัสดุที่เป็นฉนวนกันความร้อน และน้ำได้ดี ร้อยละ 91.4 จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมาก 2 ประเด็น คือ พื้นห้องควรใช้คอนกรีต ผนังโรงเลี้ยงก่อด้วยคอนกรีตสูงจากพื้นประมาณ 50 เซนติเมตร ร้อยละ 85.6 และโรงเลี้ยงไหมควรอยู่ห่างจากบ้านพักอาศัยประมาณ 10 – 20 เมตร ร้อยละ 82.0 จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ มีห้องเก็บใบหม่อนที่สามารถเลี้ยงไหมได้ 2 เวลา ร้อยละ 70.5 และจำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด 1 ประเด็น คือ มีห้องมีขนาด 1.5 x 1.0 เมตร สำหรับดักแมลงวันลาย ร้อยละ 28.8 วิธีการเลี้ยงไหม พบว่า จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับมากที่สุด ทุกประเด็น คือ การเตรียมการเลี้ยงไหมทำความสะอาดโรงเลี้ยงและอุปกรณ์ ร้อยละ 100.0 เตรียมสารเคมีโรยตัวไหม เพื่อใช้โรยบนตัวไหมตอนเลี้ยงแรกฟัก และไหมตื่นทุกวัย ร้อยละ 98.6 เตรียมเกลือและ/หรือ ปูนขาวโรยบนตัวไหมในระยะหนอนไหม เพื่อลดความชื้น ร้อยละ 94.2 และเตรียมภาชนะใส่เศษใบหม่อนและมูลไหม ร้อยละ 92.1

3. ปัญหาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พบว่าเกษตรกรมีระดับปัญหาด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในภาพรวมที่ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาทั้ง 13 ประเด็นที่ศึกษา พบว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดแคลนแหล่งน้ำในการปลูกหม่อน เงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนไม่เพียงพอและเงินทุนสำหรับการสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ มีปัญหาระดับปานกลาง 8 ประเด็น ได้แก่ อุปกรณ์การเลี้ยงไม่เพียงพอ ราคาผลผลิตตกต่ำ ขาดแคลนแรงงาน เกษตรกรอยู่ในวัยสูง อายุโรคแมลงศัตรูหม่อน โรคแมลงศัตรูไหม สภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมและขาดแคลนพันธุ์หม่อน และมีปัญหาระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ ไม่มี ความชำนาญในการปลูกหม่อน และขาดความชำนาญการเลี้ยงไหม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

4. ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

4.1 ความต้องการของเกษตรกรในด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมแบบรายบุคคล พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมแบบรายบุคคลในภาพรวมที่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ประเด็นที่ศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบรายบุคคลระดับมาก 2 ประเด็นได้แก่ การเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มและที่บ้าน และการติดต่อทางโทรศัพท์ มีความต้องการระดับปานกลาง 1 ประเด็นได้แก่ การมาพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงาน มีความต้องการระดับน้อย 1 ประเด็นได้แก่ การใช้จดหมายส่วนตัว

การส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมแบบกลุ่มในภาพรวมที่ระดับมาก ทั้ง 5 ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหม่อนไหม การสาธิตโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมถ่ายทอดความรู้และปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม อภิปรายกลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กัน และการอภิปรายเป็นคณะโดยมีผู้บรรยายมากกว่า 1 คน

การส่งเสริมแบบมวลชน พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมแบบมวลชนในภาพรวมที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาทั้ง 7 ประเด็นที่ศึกษา พบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบมวลชนระดับมาก 5 ประเด็นได้แก่ การณรงค์ให้ใช้ผ้าไหม การจัดนิทรรศการด้านหม่อนไหม การประกวดผลผลิตด้านหม่อนไหม การใช้โทรทัศน์ในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ และการใช้วิทยุกระจายเสียงถ่ายทอดความรู้ เกษตรกรมีความต้องการระดับปานกลาง 2 ประเด็นได้แก่ การใช้สิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่ความรู้ และการใช้ภาพยนตร์ในการถ่ายทอดความรู้

4.2 ความต้องการของเกษตรกรในด้านสื่อในการประชาสัมพันธ์ด้านหลักสูตรในการฝึกอบรม ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการตลาด และด้านแหล่งเรียนรู้

ด้านสื่อในการประชาสัมพันธ์ พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการสื่อในการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมที่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ประเด็นที่ศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการสื่อในการประชาสัมพันธ์ระดับมาก 1 ประเด็นได้แก่ เอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร มีความต้องการระดับปานกลาง 5 ประเด็นได้แก่ หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา และหนังสือพิมพ์

ด้านหลักสูตรในการฝึกอบรม พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านหลักสูตรในการฝึกอบรมในภาพรวมที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาทั้ง 6 ประเด็นที่ศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านหลักสูตรในการฝึกอบรมระดับมาก 5 ประเด็นได้แก่ การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูหม่อนไหม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การจัดการระบบการให้น้ำในแปลงหม่อน เทคนิคการฟอกย้อมสีเพื่อให้ผ้าไหมมีคุณภาพ การเลี้ยงไหมวัยอ่อน มีความต้องการระดับปานกลาง 1 ประเด็นได้แก่ เทคโนโลยีการย้อมสีเส้นไหมด้วยวัสดุธรรมชาติ

ด้านปัจจัยการผลิต พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการปัจจัยการผลิตในภาพรวมที่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทั้ง 7 ประเด็นที่ศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิตระดับมากที่สุด 6 ประเด็นได้แก่ ไขไหมพันธุ์ดี หม่อนพันธุ์ดี การจัดหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนใบหม่อนช่วงที่ขาดแคลน อุปกรณ์การเลี้ยงไหม และห้องเลี้ยงไหม มีความต้องการระดับมาก 1 ประเด็นได้แก่ สารเคมีไรตัวไหม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6 The 6th STOU National Research Conference

ด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านการตลาดในภาพรวมที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ประเด็นที่ศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านการตลาดระดับมากที่สุด 3 ประเด็นได้แก่ การประกันราคา เพิ่มราคาผลผลิตให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต และแหล่งจำหน่าย มีความต้องการระดับปานกลาง 1 ประเด็นได้แก่ การรับจำนำผลผลิต

ด้านแหล่งเรียนรู้ พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการการส่งเสริมด้านแหล่งเรียนรู้ในภาพรวมที่ระดับมาก ทั้ง 6 ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมเกษตรกรจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร การทัศนศึกษาดูงานพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การส่งเสริมเกษตรกรจากเจ้าหน้าที่ของบริษัท การประชุมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การจัดทำโรงเรียนสาธิตเลี้ยงไหมชุมชน การจัดทำแปลงทดลองการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

4.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เกษตรกรต้องการแหล่งน้ำเพื่อปลูกหม่อนพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ส่งเสริมการใช้โซลาร์เซลล์ในฟาร์มเพื่อสูบน้ำรดแปลงหม่อน ต้องการพันธุ์ไหมที่ทนทานต่อโรคและผลผลิตสูง อุปกรณ์สำหรับการเลี้ยงไหม ควรมีการปลูกฝังเยาวชนเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รมณรงค์รื้อผ้าไหมให้กับเยาวชน ส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมรายใหม่ ส่งเสริมการผลิตผ้าไหมใช้ในครัวเรือน สนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

สภาพพื้นฐานของเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 60.4 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.99 ปี สอดคล้องกับยุพวัลย์ ชมชื่นดี (2554, น. 1-11) ศึกษาเรื่อง ภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรบ้านหนองบัว ตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 50 ปี เนื่องจากเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยสูง ควรมีการส่งเสริมอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในกลุ่มยุวเกษตรกร

รายได้ เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเฉลี่ยต่อปี 65,019.42 บาท แตกต่างกับยุพวัลย์ ชมชื่นดี (2554, น. 1-11) ศึกษาเรื่องสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรบ้านหนองบัว ตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 17,544 บาทต่อปี เนื่องจากรายได้ของเกษตรกรที่เลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรมในจังหวัดมุกดาหารมีรายได้สูง ซึ่งมีค่าสูงสุดคือ 200,000 บาทต่อปี จึงทำให้ค่าเฉลี่ยรวมของรายได้สูง และสอดคล้องกับประสบการณ์ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยเกษตรกรมีประสบการณ์หลายปี เฉลี่ย 11.86 ปี

สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากผลการวิจัยพบว่า ด้านพันธุ์หม่อนที่ปลูก พบว่าเกษตรกรร้อยละ 68.3 ใช้พันธุ์สกลนคร สอดคล้องกับ วิโรจน์ แก้วเรือง และคณะ (2555, น. 1-40) ได้กล่าวในเอกสารแนะนำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พบว่าหม่อนพันธุ์สกลนคร ผลผลิตใบหม่อนเฉลี่ย 2,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ทนแล้ง ทนโรครากเน่า ได้ดีกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ ขยายพันธุ์โดยการปักชำหรือปลูกด้วยท่อนพันธุ์ในแปลงโดยตรง ดังนั้นการที่หม่อนพันธุ์สกลนครทนแล้งจึงเป็นลักษณะที่เกษตรกรมีความต้องการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ค่าใช้จ่ายในการผลิตหม่อน เฉลี่ยต่อไร่ 8,717.05 บาท (ค่าเตรียมดิน เฉลี่ย 695.25 บาท ค่าพันธุ์หม่อน เฉลี่ย 2,023.74 บาท ค่าปุ๋ยคอก เฉลี่ย 1,148.13 บาท ค่าปุ๋ยเคมี เฉลี่ย 1,162.23 บาท ค่าปุ๋ยชีวภาพ เฉลี่ย 656.25 บาท ค่าวัสดุปรับปรุงดิน เฉลี่ย 451.39 บาท ค่าสารกำจัดวัชพืช เฉลี่ย 211.84 บาท ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เฉลี่ย 608.59 บาท ค่าจ้างปลูกหม่อน เฉลี่ย 726.97 บาท ค่าแรงในการให้น้ำ เฉลี่ย 1045.07 บาท ค่าแรงในการกำจัดวัชพืช เฉลี่ย 550.00 บาท ค่าแรงในการให้ปุ๋ย เฉลี่ย 397.84 บาท ค่าแรงในการกำจัดศัตรูพืช เฉลี่ย 451.91 บาท และค่าแรงในการตัดแต่งต้นหม่อน เฉลี่ย 502.88 บาท) ค่าใช้จ่ายในการผลิตหม่อนเฉลี่ยต่อไร่ ทั้งหมดเป็นค่าใช้จ่ายที่คิดรวมกับค่าเตรียมดิน ค่าพันธุ์หม่อน ค่าจ้างปลูกหม่อน โดยในปีถัดไปต้นทุนที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะไม่มี เพราะหม่อนเป็นพืชยืนต้นปลูกครั้งเดียวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้หลายปี หม่อนเป็นพืชที่มีอายุประมาณ 80-100 ปี ถ้าไม่ได้รับความเสียหายจากการเก็บเกี่ยว โรคและแมลงศัตรู (นิตดา หงส์วิวัฒน์ และทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2550, น. 254)

การปฏิบัติในการปลูกหม่อน ด้านแหล่งน้ำมีเพียงพอสำหรับแปลงหม่อน ในระดับน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 51.1 เนื่องจากขาดแหล่งน้ำและระบบให้น้ำ สอดคล้องกับผลการศึกษากการให้น้ำหม่อน พบว่าเกษตรกรร้อยละ 49.6 ไม่มีการให้น้ำหม่อน และร้อยละ 50.4 มีการให้น้ำหม่อน เกษตรกรปลูกหม่อนที่ไม่มีการให้น้ำ อาศัยเพียงน้ำฝน ดังนั้นจึงควรพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16-8-8 ในอัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ โดยแบ่งใส่ 2 ครั้งหลังการตัดแต่งแล้วพรวนกลบ ร้อยละ 59.7 เนื่องจากเกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีสูตรอื่น เช่น 15-15-15 และ 16-16-8 จึงส่งผลให้ค่าร้อยละที่ปฏิบัติน้อย

การปฏิบัติในการเลี้ยงไหม จำนวนเกษตรกรปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด คือ มีห้องมีขนาด 1.5 x 1.0 เมตร สำหรับดักแมลงวันลาย ร้อยละ 28.8 เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่าโรงเลี้ยงของตนเองสามารถกันแมลงวันลายได้ จึงไม่ค่อยสร้างห้องมีด

พันธุ์ไหม พบว่าเกษตรกรร้อยละ 66.2 มีการเลี้ยงไหมพันธุ์จุล 6 รองลงมาร้อยละ 33.8 มีการเลี้ยงไหมพันธุ์ทับทิมสยาม 06 x วนาสวรรค์ เนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงไหมพันธุ์จุล 6 เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม โดยรับพันธุ์ไหมมาจากบริษัท ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงไหมพันธุ์ทับทิมสยาม 06 x วนาสวรรค์ เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงไหมแบบครัวเรือน โดยรับพันธุ์ไหมมาจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร

ผลผลิตรังไหมการเลี้ยงไหมแบบครัวเรือน พบว่าเกษตรกรมีผลผลิตรังไหม เฉลี่ย 10.26 กิโลกรัมต่อแผ่น เนื่องจากจำนวนไข่ไหมที่กรมหม่อนไหมจัดส่งให้เกษตรกรมีจำนวน 22,000 ฟอง/แผ่น สอดคล้องกับ ประหยัด ทีฆาวงค์ และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง การทดสอบพันธุ์ไหมพันธุ์ไทยชนิดลูกผสมเดี่ยวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศไทย ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ไหมพันธุ์ทับทิมสยาม 06 x วนาสวรรค์ ให้ผลผลิตรังไหมต่อแผ่น 11.42 กิโลกรัม

ผลผลิตรังไหมการเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม พบว่าเกษตรกรมีผลผลิตรังไหม เฉลี่ย 46.05 กิโลกรัมต่อกล่อง เนื่องจากเกษตรกรที่รับไหมวัยอ่อนจากบริษัทมาเลี้ยงคือ ไหมวัย 3 ซึ่งจะมีตัวอ่อนหนอนไหมต่อกล่องประมาณ 38,000 ตัว ประกอบกับเป็นไหมพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศ จึงทำให้ได้ผลผลิตต่อกล่องสูง

ปัญหาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก ในประเด็นขาดแคลนแหล่งน้ำในการปลูกหม่อน สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ บัวแก้ว โกมลนาค (2555, น. 85-88) ศึกษาเรื่อง สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อุปสรรคระดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

มากด้านขาดแคลนน้ำชลประทานในการปลูกหม่อน เนื่องจากพื้นที่ปลูกหม่อนไม่เหมาะสม ห่างไกลจากแหล่งน้ำชลประทาน เกษตรกรมีเงินทุนไม่เพียงพอในการพัฒนาแหล่งน้ำของตนเอง ดังนั้นการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรโครงการแปลงใหญ่ก็จะสามารถลดต้นทุนการผลิตและสามารถบริหารจัดการน้ำในภาคการเกษตรได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยหน่วยงานภาครัฐของกระทรวงเกษตรทุกหน่วยงานพร้อมที่จะให้การสนับสนุน โดยเฉพาะกรมชลประทาน จะทำหน้าที่ให้การบริหารจัดการน้ำด้านการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมระดับน้อย ในประเด็นการส่งเสริมแบบรายบุคคล การใช้จดหมายส่วนตัว เนื่องจากใช้เวลานาน หรือ กรณีเจ้าหน้าที่ไม่สามารถไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่ฟาร์มและที่บ้าน เกษตรกรไม่สามารถมาพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงาน ติดต่อทางโทรศัพท์ไม่ได้ แต่ก็มีข้อดี คือ ใช้ในพื้นที่ห่างไกล หรือใช้ส่งเอกสารหรือพัสดุได้

ด้านสื่อในการประชาสัมพันธ์ พบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีความต้องการเอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร โดยเฉลี่ยมีความต้องการในระดับมาก สอดคล้องกับ บัวแก้ว โกลนาค (2555, น. 85-88) ศึกษาเรื่อง สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารระดับมากจากแหล่งที่เป็นเอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ ดังนั้นจึงควรผลิตและแจกจ่ายสื่อ ในการประชาสัมพันธ์เอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ทุกศูนย์

ด้านความต้องการปัจจัยการผลิต พบว่าเกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิตระดับมากที่สุด ได้แก่ ไขไหมพันธุ์ดี หม่อนพันธุ์ดี การจัดหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนใบหม่อนช่วงที่ขาดแคลน อุปกรณ์การเลี้ยงไหม และห้องเลี้ยงไหม สอดคล้องกับ ยุพวัลย์ ชมชื่นดี (2554, น. 1-11) ศึกษาเรื่องสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรบ้านหนองบัว ตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรมีความต้องการด้านปัจจัยการผลิตอยู่ในระดับมาก ได้แก่ หม่อนพันธุ์ดี ไขไหมพันธุ์ดี เงินทุน ห้องเลี้ยงไหม และอุปกรณ์การเลี้ยงไหม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ไขไหมพันธุ์ดี หม่อนพันธุ์ดี การจัดหาแหล่งเงินทุน สนับสนุนใบหม่อนช่วงที่ขาดแคลน อุปกรณ์การเลี้ยงไหม และห้องเลี้ยงไหม

ด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรร้อยละ 64.0 มีความต้องการการรับจำนำผลผลิต โดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง ร้อยละ 36.0 ไม่มีความต้องการรับจำนำ เนื่องจากการรับจำนำเกษตรกรต้องสามารถเก็บผลผลิตไว้ได้ แต่สินค้าประเภทไหม หรือรังไหม ถ้าเก็บไว้ไม่ดีอาจจะเสื่อมคุณภาพหรือเสียหาย ดังนั้นการรับจำนำผลผลิตจึงไม่เหมาะสมสำหรับสินค้าชนิดนี้

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรควรมีการปลูกฝัγγาวชนเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรที่ประกอบอาชีพนี้มีอายุมากสอดคล้องกับผลการวิจัย ในประเด็นด้านอายุ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในจังหวัดมุกดาหารมีอายุ เฉลี่ย 50.99 ปี ดังนั้นควรมีการปลูกฝัγγาวชนเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมรวมทั้งด้านการตลาด โดยใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ที่เป็นเอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการบูรณาการแผนการดำเนินงานส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เช่น กรมหม่อนไหมให้คำแนะนำเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กรมชลประทานจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการผลิต กรมพัฒนาที่ดินให้ความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดให้ความรู้และจัดการด้านการตลาด เป็นต้น

1.2 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหม่อนไหม เพื่อให้มีความรู้ด้านวิชาการแก่เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

1.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมในกลุ่มยุวเกษตรกร ให้มีการเรียนรู้เรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของคนไทย

1.4 รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบครัวเรือน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

1.5 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัดให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาชุมชนประจำจังหวัดให้ความรู้ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นช่องทางในการเพิ่มมูลค่าของสินค้า

1.6 รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดราคารับซื้อให้เหมาะสมกับต้นทุนการผลิตและส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมที่รับซื้อรังไหมให้มากขึ้น เพื่อจะได้เกิดการแข่งขัน เกษตรกรมีทางเลือกมากขึ้น ส่วนโรงงานก็จะช่วยในด้านการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้กับโรงงานอีกด้วย

1.7 เกษตรกร ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อย่างเคร่งครัดในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

1.8 เกษตรกร ควรปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน ลูกหลานในชุมชนให้มีความสนใจในอาชีพด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตจากการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม เพราะการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมมีผลผลิตรังสูง เพื่อจะได้เป็นช่องทางสำหรับเกษตรกรในช่วงราคารังไหมตกต่ำ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำผลพลอยได้จากการเลี้ยงไหมไปใช้ประโยชน์ เพื่อเพิ่มมูลค่าจากผลพลอยได้

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคว่ามีความต้องการสินค้าด้านหม่อนไหมในลักษณะใด เพื่อผู้ผลิตจะได้ผลิตได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

2.4 ควรวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าสินค้า เช่น คุณภาพ บรรจุภัณฑ์ สินค้า ออร์แกนิก และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เป็นต้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กรมหม่อนไหม. (2557). *องค์ความรู้การผลิตหม่อนไหม*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์.
- นิตดา หงส์วิวัฒน์, และทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2550). *หม่อนน้ำผลไม้ 111 ชนิด คุณค่าอาหารและการกิน*. กรุงเทพฯ: แสงแดด.
- บัวแก้ว โกมลนาค. (2555). *สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่*. เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ประหยัด ทิมวาทค์, วันทนา ทองเล่ม, ธนพร ศิลปชัย, สัญญา ทองสีดำ, เสาวณีย์ อภิญญานูวัฒน์, สุเชษฐ อินเจือจันทร์, สมชาย ลือมันคง, รุ่งรัตน์ อิฐรัตน์, พิสมัย โพธิ์ขาว, วิทยา มาศวรรณ, และพะเยาว์ บุตรวาติย์. (2557). *การทดสอบพันธุ์ไหมพันธุ์ไทยชนิดลูกผสมเดี่ยวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศไทย*. ผลงานวิจัยหม่อนไหม. กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ยุพวัลย์ ชมชื่นดี. (2554). *สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรบ้านหนองบ่ด ตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา การเสนอผลงานวิจัยทางการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิโรจน์ แก้วเรือง, วิเชียร ขวัญอ่อน, สมหญิง ชูประยูร, วสันต์ นุ้ยภิรมย์, และอัญชลี โพธิ์ดี. (2555). *เอกสารแนะนำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม*. กรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีหม่อนไหม กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ศิริพร บุญชู, และสิทธิ ภูมิวัฒน์. (2557). *การวิเคราะห์เศรษฐกิจการส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมไทย รายงานผลการวิจัยหม่อนไหม*. สำนักวิจัยและพัฒนาหม่อนไหม กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Yamane, Taro. 1973. *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. Newyork: Harper and Row Publication.